

SOSYAL MÜBADELE: EVLİLİKLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELERE ETKİSİ

Selim Hovardaoğlu *
Ankara Üniversitesi

ÖZET

Bu araştırmada, Thibaut ve Kelley'nin (1959) kuramında yer alan koşullardaki doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk algıları incelenmiştir. Araştırmaya 200 denek katılmıştır. Deneklerin yarısı evli, yarısı bekar; yarısı kadın, yarısı erkektir. Her koşul için dört öykü hazırlanmış ve bunların her biriyle ilgili doyum ve istikrar algısı ölçülmüştür. Bulgular, sonucun, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu koşulda evliliğin doyumlu ve istikrarlı; sonucun, bu ikisinin altında olduğu koşulda ise doyumsuz ve istikrarsız olarak algılandığını göstermektedir. Sonuç, karşılaştırma düzeyinin uygun ama seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında ise evlilik doyumlu ancak istikrarsız; sonuç karşılaştırma düzeyinin altında ama seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde ise evlilik istikrarlı ama doyumsuz olarak algılanmaktadır. Bulgular, evli ve bekar deneklerin doyum ve istikrar algılarında fark olabileceğine de işaret etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Karşılaştırma Düzeyi, Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi, Evlilik Doyumu, Sosyal Mübadele.

ABSTRACT

In this study, questionnaires from 200 subjects were used to examine the effects of outcome, comparison level (CL), and Comparison Level for Alternatives (CL_{alt}) relations on the perception of satisfaction and stability of marriage. Results showed that if the outcome is above the comparison level and comparison level for alternatives this marriage is perceived as satisfying and stable. On the other hand, if the outcome is below both the comparison level and comparison level for alternatives this marriage is perceived unsatisfying and unstable. If the outcome is higher than comparison level for alternatives this condition is seen as unsatisfying but stable. Results also indicate that there are some differences between married and single subjects' perception of satisfaction and stability. These differences, may be due to the CL_{alt} differences for married and single subjects.

Keywords: Comparison Level, Comparison Level for Alternatives, Marital Satisfaction, Social Exchange.

GİRİŞ

İkili ilişkiler, sosyal psikolojide pek çok görgül araştırmaya temel olmuş ve çeşitli modellerin geliştirilmesine yol açmış bir konudur. Bununla ilgili kuramsal modellerden biri de, Thibaut ve Kelley'nin (1959) geliştirmiş oldukları etkileşim sonuçları (interaction outcome) kuramıdır. Bu kuram, literatürde, sosyal mübadele (exchange) yaklaşımı başlığında ele alınmakta ve ikili ilişkilerin kurulması, sürdürül-

mesi ve sonlandırılmasına ilişkin model olarak kabul edilmektedir.

İkili ilişkilerdeki karşılıklı bağımlılığı (interdependence) açıklama amacını güden kuram, ilişkiden alınan doyum ve ilişkiye bağımlı olmanın iki ayrı kavram olduğunu ileri sürmektedir. Thibaut ve Kelley'e göre bir birey, kendisine fazla doyum sağlamayan bir ilişkiyi,

bağımlılığının yüksek olması nedeniyle sürdürmeye yönelebilir. Dolayısıyla, ilişkinin sağladığı doyum ile ilişkiye bağımlı olmanın değerlendirilmesine yol açan ölçütler farklıdır. Yazarlar, bu iki kavramın değerlendirilmesinde kullanılan öznel ölçütleri, karşılaştırma düzeyi (comparison level) ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi (comparison level for alternatives) olarak adlandırmışlardır. Thibaut ve Kelley'e göre karşılaştırma düzeyi, bireysel yaşantılar ve gözlemlere bağlı olarak, bir ilişki türü için doyum-doyumsuzluk boyutundaki nötr noktayı temsil etmektedir. Herhangi bir ilişkiden alınan sonuçlar bu nötr noktanın üstündeyse, ilişki doyum verici; altında ise doyum sağlamayan ilişki olarak nitelendirilmektedir. Thibaut ve Kelley, yaşanan ilişkilerden alınan doyuma bağlı olarak, bu nötr noktanın yükselme eğiliminde olduğunu ileri sürmüşlerdir. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise bireyin, mevcut ilişkilerini, olası başka bireylerle yaşamaması durumunda elde edeceği doyuma ilişkin tahminlerinin orta noktasıdır. Bu durumda, kurama göre insanlar, bir ilişkiden aldıkları doyum hakkında karar verirken karşılaştırma düzeyini; ilişkiye bağımlı olup olmayacağı yani ilişkiyi sürdürüp sürdürmeyeceği konusunda karar verirken de, seçenekler için karşılaştırma düzeyini ölçüt olarak kullanmaktadırlar. Thibaut ve Kelley'e göre, ikili ilişkinin sürüp sürmeyeceği konusundaki karar, ödül-bedel farkının, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olup olmadığı kararı ile belirlenmektedir. Dolayısıyla, bir ilişkiyi sürdürme ya da ilişkiye son verme kararı, bireyin, bu ilişkiden elde ettiği sonuçlar, genel karşılaştırma düzeyi ile seçenekler için karşılaştırma düzeyinin birbirlerine göre konumlarının bir işlevi olmaktadır. Buna kalma-gitme kararı da denmektedir. Kalma-gitme kararı, gerçekte, ilişkinin istikrarı hakkında verilmiş bir karardır ve bununla ilgili yatırım (investment) modelinde, üç bileşen olduğu ileri sürülmüştür. (Rusbult, 1980, 1983). Bunlar, doyum düzeyi, seçeneklerin niteliği ile ilişki için harcanan zaman, enerji gibi faktörleri içeren yatırım büyüklüğüdür. Rusbult'a göre, ilişkinin istikrarı,

bu üç bileşenin işlevidir ve bunların tümü, bağlanım (commitment) adını almaktadır. Bunun yanı sıra, bir başka modelde, bağlanım, bireysel, ahlaki ve yapısal olmak üzere üç ayrı bileşen olarak ele alınmış ve ilişkinin istikrarını belirleyen, bu bileşenler arasındaki kuvvetler olduğu ileri sürülmüştür. (Johnson ve Rusbult, 1989).

Bu modeller çerçevesinde yapılan çalışmalar, mevcut ilişki için seçenek olabilecek bireylerin çekicilik düzeylerinin, elde edilen doyumun yordanmasında önemli olduğuna işaret etmektedir. Buunk ve VanYperen, 1989; Esterberg, Moen ve Demster-Mc Cain, 1994; Drigotias ve Rusbult, 1992; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986). Ne var ki, bazı yazarlar (Drigotias ve Rusbult, 1992), ilişkinin istikrarı ile bağlanımın aynı anlama gelmediğini ve bu nedenle, bağımlılığın, ilişkinin kendisi olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu açıdan ele alındığında, ilişkide ihtiyaç doyumunu ile ihtiyaç öneminin ön plana çıkması gerektiği belirtilmiştir (Drigotias ve Rusbult, 1992). İhtiyaçların önemi ise Thibaut ve Kelley'nin (1959) özgün yazılarında zaten bulunan bir kavramdır. Buna göre gerek karşılaştırma düzeyi gerekse seçenekler için karşılaştırma düzeyinin belirlenmesinde, bireyin önemli kabul ettiği sonuçların ağırlığı daha fazladır ve araştırmacılar, bu kavramlarla ilgili ölçümleri alırken, önem derecesini de ölçmeye çalışmaktadırlar (Sabatelli, 1984; Simons ve ark., 1990).

Bunlara ek olarak, yine görgül bir araştırmanın bulgularına göre, mevcut ilişki için seçenek olan birey yüksek çekiciliğe sahipken, bireyin önemli kabul ettiği sonuçları sağlama yönünden yetersiz durumda ise birey mevcut ilişkisine daha fazla bağlanmakta ve seçenek bireyin çekiciliği de azalmaktadır (Drigotias ve Rusbult, 1993).

Bu araştırmaların bulguları, seçenekler için karşılaştırma düzeyi olarak adlandırılan standartın, karşılaştırma düzeyinin altında kal-

dığı takdirde, bireyin, yeterince doyum sağlama-
sa bile mevcut ilişkisine bağlı kalma eğiliminde
olduğuna işaret etmektedir. Bu durumda,
bireyin, mevcut ilişkisinden elde ettiği sonuçlar,
genel karşılaştırma düzeyi ile seçenekler için
karşılaştırma düzeyinin birbirlerine göre konum-
larının, ilişkinin istikrarını belirleyen etmenler
olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim, gerek
Thibaut ve Kelley (1959), gerekse Swensen Jr.
(1973), bireyin, mevcut ilişkisi hakkında sürdür-
rüp sürdürmeme kararını verirken, bu değerlen-
dirmeyi yaptığını ileri sürmüşler ve bununla
ilgili dört önemli olasılıktan söz etmişlerdir. Bu
kavramlar arasındaki dört önemli bağlantıyı
şöyle özetlemek mümkündür.

1. Bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği
sonuçlar, hem karşılaştırma düzeyinin hem de
seçenekler için karşılaştırma düzeyine uygun
veya bunun üstünde olabilir. Bu tür ilişkileri,
doyum ve istikrarı yüksek ilişki olarak kabul
etmek mümkündür. Dolayısıyla, karşılaştırıl-
abilecek olası bir seçenek bulunmadığından,
karşılıklı bağımlılık en yüksek düzeydedir.

2. Bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği
sonuçlar, karşılaştırma düzeyine uygun veya
bunun üstünde ama seçenekler için karşılaştırma
düzeyinin altında olabilir. Bu koşuldaki ilişkileri
doyum sağlayıcı ama istikrarsız ilişki olarak
nitelendirmek mümkündür.

3. Bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği
sonuçlar, karşılaştırma düzeyinin altında ama

seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üzerinde
olabilir. Bu tür ilişkiler istikrarlıdır, ancak
bireye doyum sağlamaz. Seçeneklerden elde
edeceği sonuçlar daha kötü olacağı için birey,
bağımlı olma yani ilişkiyi sürdürme eğilimin-
dedir.

4. Bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği so-
nuçlar hem karşılaştırma düzeyinin hem de seçenek-
ler için karşılaştırma düzeyinin altında kalabilir.
Böyle bir ilişkinin istikrarsız ve doyumsuz olduğu
için bir süre sonra sonlanacağını yordamak
mümkündür.

Yukarıda belirtilen ilk iki koşulda, sonuç-
ların karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu
belirtilmektedir. Bununla birlikte, Thibaut ve
Kelley (1959), çok önemli sonuçları elde etme
olasılığının yüksek olmasının, karşılaştırma dü-
zeyinde de bir yükselmeye yol açacağını belirt-
mişlerdir. Dolayısıyla, bireyin, mevcut ilişkisin-
den elde ettiği sonuçlar, karşılaştırma düzeyinin
üzerinde olduğu takdirde, bu nötr nokta, sonuç-
ların bulunduğu konuma doğru yükselecektir.
Bu nedenle, elde edilen sonuçların bu nötr
noktanın altında olup olmadığının, doyum
kararında daha önemli bir rol oynadığı da
düşünelebilir. Bu araştırmanın öyküleri hazırla-
nırken de, bu nokta ile ön çalışma sonuçları göz
önünde tutularak, sonucun karşılaştırma
düzeyine uyduğu ya da bundan daha az olduğu
yönünde bilgi verilmiştir. Dolayısıyla, doyum ve
istikrar açısından ele alındığında, Şekil 1'de
gösterilen matrisi elde etmek mümkün olur.

Şekil 1. Doyum ve istikrarı etkileyen dört koşul. (Parantez içindeki harfler, metindeki koşulları; sayılar da, bu
araştırmadaki öykü numarasını göstermektedir).

	İstikrarlı ilişki.	İstikrarsız ilişki
Doyum yüksek	Sonuç = Karşılaştırma düzeyi > Seçenekler için karşılaştırma düzeyi (a) (3)	Sonuç = Karşılaştırma düzeyi < Seçenekler için karşılaştırma düzeyi (b) (2)
Doyum düşük	Sonuç < Karşılaştırma düzeyi > Seçenekler için karşılaştırma düzeyi (c) (1)	Sonuç < Karşılaştırma düzeyi > Seçenekler için karşılaştırma düzeyi (d) (4)

Konuyla ilgili araştırmalara bakıldığında, deneklerin şu anda yaşadıkları bir ilişkiyi ya da bir süre önce bitirdikleri bir ilişkiyi nasıl değerlendirdiklerinin incelendiği göze çarpmaktadır. Diğer bir deyişle, araştırmalar, bireylerin yaşadıkları ilişkiler üzerine yoğunlaşmaktadır. Oysa, sosyal psikolojik açıdan ele alındığında, bireyin gözülediği bir ilişkiyi nasıl değerlendirdiği de ilginç olabilmektedir. Yani insanlar yalnız kendi ilişkilerini değil, başkalarının ilişkilerini de değerlendirebilmektedirler. Bu değerlendirme sürecinde de benzer yönelimlerin olup olmadığı incelenebilir. Bu araştırmanın temel amacı da, Şekil 1'in hücrelerinde gösterilen bilgilere sahip bireylerin, kuramın yordamaları doğrultusunda değerlendirmeler yapıp yapmadıklarını saptamaktır. Diğer yandan, bu değerlendirmeler, değerlendirmeyi yapan bireyin cinsiyetine ve evli olup olmamasına bağlı olarak da değişebilir. Dolayısıyla, bu araştırmanın bir başka amacı da, yukarıda belirtilen değerlendirmelerin, deneklerin cinsiyetine ve evli olup olmamalarına göre değişme gösterip göstermediğini saptamaktır. Bu bilgiler ışığında, araştırmanın cevap aradığı soruları şöyle özetlemek mümkündür. Şekil 1'in hücrelerinde gösterilen bilgiler dikkate alındığında:

1. Doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk değerlendirmeleri, bu bilgilere bağlı olarak değişmekte midir?
2. A'nın evliliğiyle ilgili seçenekleri, bu bilgilere bağlı olarak farklı değerlendirilmekte midir?
3. A'nın cinsiyetine ilişkin tahmin verirken bilgilere bağlı olarak değişme göstermekte midir?
4. Bu değerlendirmelerde kadın-erkek, evli-bekar farkı var mıdır?

ÖN ÇALIŞMA

İlişkinin sağladığı doyum ve ilişkinin istikrarı konusunda Şekil 1'in (a) ve (b) olarak gösterilen hücreleri dikkate alınarak bir ön çalış-

ma yapılmıştır. Bu ön çalışmanın amacı, sonuç hakkındaki bilginin karşılaştırma düzeyine uygun veya bunun üstünde verilmesinin, değerlendirmelerde farklılık yaratıp yaratmadığını incelemektir. Bu iki koşula ait öyküler iki değişik biçimde hazırlanmıştır.

1. a. A'nın mevcut evliliğinden elde ettiği sonuçlar, evlilikle ilgili beklentisine uymaktadır ama A başka birisiyle evli olsaydı daha iyi sonuçlar elde edeceğini de kabul etmektedir.

b. A'nın mevcut evliliğinden elde ettiği sonuçlar, evlilikle ilgili beklentisinin üstündedir ama A başka birisiyle evli olsaydı daha iyi sonuçlar elde edeceğini de kabul etmektedir.

2. a. A'nın mevcut evliliğinden elde ettiği sonuçlar, evlilikle ilgili beklentisine uymaktadır ve A başka birisiyle evli olsaydı, sonuçların bu kadar güzel *olmayacağını* da kabul etmektedir.

b. A'nın mevcut evliliğinden elde ettiği sonuçlar, evlilikle ilgili beklentilerinin üstündedir ve A başka birisiyle evli olsaydı, sonuçların bu kadar güzel *olmayacağını* da kabul etmektedir.

Her bir öyküyle ilgili dört değerlendirmenin (doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk) yer aldığı ölçekler 60 deneğe uygulanmıştır. Deneklerin yaşları 20-45 arasında değişmektedir ve yaş yönünden, evli kadın, bekar kadın, evli erkek, bekar erkek ortalamaları arasında fark yoktur. (Ortalamalar sırasıyla, 27.12; 26.39; 28.12 ve 27.15). Deneklerin yarısı evli, yarısı bekar, yarısı kadın, yarısı da erkektir. Öykülerin sırası seçkisiz olarak belirlenmiştir. Ölçekler uygulandıktan sonra, yukarıda 1 (a) ve (b) ile 2 (a) ve (b) olarak belirtilen koşullardaki ortalamalar karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, 1 (a) ile (b) değerlendirmesi ve 2 (a) ile (b) değerlendirmesinin kendi aralarında doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk algıları yönünden fark olmadığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlara dayanarak, araştırmanın öykülerinde bu bilgiler, karşılaştırma düzeyine uygun biçimde verilmiştir.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmaya 200 kişi katılmıştır. Deneklerin 50'si evli kadın, 50'si evli erkek, 50'si bekar kadın, 50'si de bekar erkektir. Bekar deneklerde herhangi bir ölçüte dayalı olarak eşleme yapılmadığı için evli çiftlerden ölçüm alınmamıştır. Deneklerin yaş ranjı 18-55'tir ve % 50'si bir işyerinde çalışmaktadır. Kalanların % 50'si çalışmamaktadır ve %50'si de üniversite öğrencisidir.

Araştırmada, medeni durum ve cinsiyet değişkenleri temel alınarak yapılacak analizler planlandığı için ön çalışmada olduğu gibi grupların yaş ortalaması yönünden benzer olması sağlanmıştır. Buna göre, evli kadınlar (26.18), bekar kadınlar (25.11), evli erkekler (27.99) ve bekar erkekler (26.80) arasında yaş ortalamaları yönünden farklar bulunmamaktadır.

Araç

Araştırmada, veri toplamak amacıyla kullanılan ölçekte 4 öykü bulunmaktadır. Bu öyküler Thibaut ve Kelley (1959) ile Swensen Jr.'un (1973) daha önce belirtilen önerileri dikkate alınarak düzenlenmiştir. Her öykünün başında A ve B olarak belirtilen iki hipotetik bireyin evli oldukları açıklanmıştır. Öyküler, A'nın bakış açısı yönünden hazırlanmıştır. Öykülerde verilen bilgiler şunlardır:

I. Öykü: A'nın mevcut evliliğinden elde ettiği sonuç, karşılaştırma düzeyinin altındadır ancak A için seçenekleri karşılaştırma düzeyi ($KD_{seç}$) de elde ettiği sonuçtan düşüktür. ($KD_{seç} < Sonuç < KD$)

II. Öykü: A'nın mevcut evliliğinden elde ettiği sonuç karşılaştırma düzeyine uymaktadır ama A için $KD_{seç}$ bunlardan yüksektir. ($Sonuç = KD < KD_{seç}$)

III. Öykü: A'nın mevcut evliliğinden elde ettiği sonuç karşılaştırma düzeyine uymaktadır ve bunlar, A için $KD_{seç}$ 'ten yüksektir. ($KD_{seç} < Sonuç = KD$)

IV. Öykü: A'nın mevcut evliliğinden elde ettiği sonuç, karşılaştırma düzeyinin altındadır ve karşılaştırma düzeyi de $KD_{seç}$ 'ten düşüktür. ($Sonuç < KD < KD_{seç}$)

Bu öykülerde verilen bilgiler, Thibaut ve Kelley (1959) ile Swensen Jr.'un (1979) giriş bölümünde belirtilen olasılıklar dikkate alınarak hazırlanmıştır ancak sırası seçkisizleştirilmiştir.

Yine, yukarıda anılan kaynaklar dikkate alınarak, her öykünün altında A ile ilgili olarak 6 soru sorulmuştur. Bu sorulardan ilk dördü, 5 basamaklı Likert tipi ölçek şeklinde hazırlanmıştır. (5 = Çok; 1 = Hiç)

Bu dört sorudan ilkinde, bu evliliğin A için ne kadar doyum verici olduğu, ikincisinde, evliliğin istikrarlılığı, üçüncüsünde A'nın B'ye bağlılığı ve dördüncüsünde A'nın ne kadar mutlu olduğu konusundaki deneklerin tahminleri sorulmuştur. 5. soru dört seçeneklidir ve deneklerden, A'nın mevcut evliliği için kendilerine en doğru gelen seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Bu seçenekler şunlardır:

- Evliliği güzel olduğu için A, ne olursa olsun bunu sürdürmeye çalışır.
- Başka seçeneği olmadığı için A, bunu sürdürmeye çalışır.
- Fırsatını bulduğu anda A, evliliğini bitirmeye uğraşır.
- Bu evliliğin A için hiç bir anlamı kalmamıştır.

6. soruda ise deneklerden, A bireyinin cinsiyeti konusunda bir tahminde bulunmaları ve kadın-erkek olarak verilen iki seçenekten birini işaretlemeleri istenmiştir.

İşlem

Ölçekler verildikten sonra deneklerin tereddüte düştükleri konularda gerekli açıklamalar yapılmış ve deneklerden, yaş, cinsiyet medeni durum, eğitim durumu ve çalışıp çalışmadıkları hakkında bilgi alınmıştır. Uygulamalar bireysel olarak yapılmıştır.

BULGULAR

1. Algılanan Doyum, İstikrar, Bağlılık ve Mutluluğa İlişkin Bulgular

Dört öyküdeki doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk algılarının, ortalamaları Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Evli ve bekar kadınlar ile erkeklerin her öyküdeki doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk algılarına ilişkin ortalamalar

	Öykü	Kadın		Erkek	
		Evli	Bekar	Evli	Bekar
Doyum	1	3.18	2.08	3.22	2.16
	2	3.54	3.00	3.40	2.98
	3	4.78	4.74	4.60	4.50
	4	1.46	1.34	1.44	1.46
İstikrar	1	3.62	2.18	3.74	2.24
	2	2.88	3.12	2.56	2.88
	3	4.66	4.48	4.42	4.38
	4	1.48	1.50	1.52	1.54
Bağlılık	1	3.86	2.48	3.58	2.36
	2	2.62	3.00	2.74	2.94
	3	4.56	4.58	4.50	4.48
	4	1.40	1.70	1.56	1.70
Mutluluk	1	3.22	2.38	2.98	2.42
	2	3.34	3.12	3.62	2.86
	3	4.66	4.42	4.62	4.42
	4	1.32	1.58	1.48	1.64

1. Sonuç < Karşılaştırma Düzeyi
Sonuç > Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi
2. Sonuç = Karşılaştırma Düzeyi <
Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi
3. Sonuç = Karşılaştırma Düzeyi >
Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi
4. Sonuç < Karşılaştırma Düzeyi
Sonuç < Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi

Amaçlarda da belirtildiği gibi bu dört değerlendirmenin her birinin, cinsiyet ve medeni duruma göre değişip değişmediğini saptamak amacıyla, verilere 2 (cinsiyet) X 2 (medeni durum) X 4 (öykü türü), son faktörde tekrar ölçüm bulunan varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Çizelge 2'de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Dört soruya verilen cevaplara uygulanan varyans analizi sonuçlarına ilişkin F değerleri

Kaynak	Doyum	İstikrar	Bağlılık	Mutluluk
A	1.12	1.23	0.61	0.00
C	98.00 *	41.80 *	13.22 *	38.59 *
AC	0.50	0.16	0.25	0.45
H. Ort.K.	0.36	0.49	0.59	0.49
B	764.24*	567.40*	619.06*	664.79 *
AB	1.72	2.04	1.62	0.85
BC	24.77 *	59.32 *	59.11 *	16.83 *
ABC	0.21	0.25	0.68	2.68
H. Ort.K.	0.47	0.53	0.47	0.47

A: Cinsiyet; B: Öykü türü; C: Medeni durum; *; p<.01

Çizelge 2'de de görüldüğü gibi bütün analizlerde medeni durum ve öykü temel etkileri ile medeni durum X öykü türü ortak etkisi anlamlıdır. Bu kapsamda yapılan ikili karşılaştırmaları şöyle özetlemek mümkündür. Bu dört sorudaki medeni durum temel etkisini oluşturan ortalamalar, Çizelge 3'te gösterilmiştir.

Çizelge 3. Dört değerlendirmedeki medeni durum temel etkilerine ilişkin ortalamalar (her sütündeki ortalama çifti için p<.01)

	Doyum	İstikrar	Bağlılık	Mutluluk
Evli	3.20	3.11	3.11	3.16
Bekar	2.78	2.90	2.91	2.85

Çizelge 2'de gösterilen ANOVA sonuçları ile Çizelge 3'deki ortalamalar gözönünde tutulduğunda, bekar deneklere oranla, evli deneklerin, A'nın evliliğini daha doyum verici, daha istikrarlı; A'nın evliliğine bağlılığını daha çok ve A'yı daha mutlu olarak algılamaktadırlar. Bu bulgu, doyum, istikrarlılık, bağlılık ve mutluluk algısının evli-bekar olmaya göre değiştiğine işaret etmektedir.

Çizelge 2'deki ANOVA sonuçlarına göre her soru için öykü türü temel etkisi de anlamlıdır. Bu bulgu, öykülerde verilen bilgilere göre doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk algılarının değiştiğini göstermektedir. Her öyküde bu temel etkiyi oluşturan ortalamalar ile bu kapsamda yapılan ikili karşılaştırma (Tukey) sonuçları Çizelge 4'de gösterilmiştir.

Çizelge 4. Dört öyküdeki doyum, istikrarlılık, bağlılık ve mutluluk algısı ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları (bütün farklar için $p < .01$)

	Öykü				Sonuç
	1	2	3	4	
Doyum	2.66	3.23	4.67	1.42	3>2>1>4
İstikrarlılık	2.94	2.88	4.48	1.51	3>1=2>4
Bağlılık	3.07	2.82	4.53	1.59	3>1>2>4
Mutluluk	2.75	3.24	4.53	1.50	3>2>1>4

1. Sonuç < Karşılaştırma Düzeyi
Sonuç > Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi
2. Sonuç = Karşılaştırma Düzeyi < Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi
3. Sonuç = Karşılaştırma Düzeyi > Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi
4. Sonuç < Karşılaştırma Düzeyi
Sonuç < Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi

Çizelge 4'deki doyum algısı ile ilgili sonuçlara bakıldığında, 3.öykünün en yüksek ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, istikrar, bağlılık ve mutluluk algıları için de geçerlidir. Hatırlanacağı gibi bu öyküde verilen bilgiler, sonucun, karşılaştırma düzeyine uygun ve seçenekler için karşılaştırma düzeyinden yüksek olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla,

tüm denekler, bu koşullar altındaki evliliği, doyum verici, istikrarlı, eşleri birbirine bağlılık gösteren ve mutluluk verici olarak değerlendirmişlerdir. Diğer yandan, dördüncü öyküde verilen bilgi, evliliğin en doyumsuz, en istikrarsız, bağlılığın ve mutluluğun en az olduğu evlilik biçimi olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.

Bunlara karşılık, birinci öyküde verilen bilgiler ile ikinci öyküde verilen bilgilerin bu değerlendirmeler üzerinde farklı etkiye sahip oldukları anlaşılmaktadır. İkinci öyküdeki bilgiler, birinci öyküdeki bilgilere oranla, evliliğin daha doyum ve mutluluk verici olarak değerlendirilmesine yol açarken, birinci öyküdeki bilgiler, eşlerin birbirine daha bağlı olarak algılanmasına neden olmaktadır. İstikrarlılık açısından, bu iki evlilik biçimi farklı olarak değerlendirilmemektedir ama öyküdeki bilgilere dayalı değerlendirmelerden düşük, dördüncü öyküdeki bilgilere dayalı değerlendirmelerden ise daha yüksek olmasına yol açmıştır.

Yine Çizelge 2'deki ANOVA sonuçları dikkate alındığında, tüm analizlerde medeni durum x öykü türü ortak etkisinin anlamlı olduğu göze çarpmaktadır. Bu ortak etkiyi oluşturan ortalamalar ile ikili karşılaştırma (Tukey) sonuçları Çizelge 5'de gösterilmiştir.

Çizelge 5. Doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk algıları için öykü türü x medeni durum ortak etkilerine ait ortalamalar ve ikili karşılaştırma sonuçları (yatay ok satır; dikey ok sütun boyunca yapılan ikili karşılaştırma sonuçlarını göstermektedir)

		Öykü				Sonuçlar	
		1	2	3	4	→	↓
	Evli	3.20	3.47	4.72	1.45	3>2=1>4	1>1
Doyum	Bekar	2.12	3.12	4.62	1.40	3>2>1>4	2>2
	Evli	3.68	2.72	4.54	1.50	3>1>2>4	
İstikrar	Bekar	2.20	3.05	4.43	1.52	3>2>1>4	1>1
	Evli	3.72	2.68	4.53	1.48	3>1>2>4	
Bağlılık	Bekar	2.42	2.97	4.53	1.70	3>2>1>4	1>1
	Evli	3.10	3.48	4.64	1.40	3>2>1>4	1>1
Mutluluk	Bekar	2.40	2.99	4.42	1.60	3>2>1>4	2>2

Tüm Farklar için $p < .01$)

1. Sonuç < Karşılaştırma Düzeyi
Sonuç > Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi
2. Sonuç = Karşılaştırma Düzeyi < Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi
3. Sonuç = Karşılaştırma Düzeyi > Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi
4. Sonuç < Karşılaştırma Düzeyi
Sonuç < Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi

Çizelge 5'deki sonuçlara göre öykü türü temel etkisinde olduğu gibi burada da üçüncü öyküdeki bilgiler, hem evlilerin hem de bekarların, evliliği doyum verici, istikrarlı, bağlılığı yüksek ve mutluluk verici olarak değerlendirmelerine yol açmıştır. Bu durumu, satır boyunca yapılan ikili karşılaştırmaları gösteren sütunda izlemek mümkündür. Hem evliler hem de bekarlar için yapılan tüm karşılaştırmalardan, üçüncü öyküdeki değerlendirmelerin ortalamaları, diğer öykülerin ortalamalarından yüksek çıkmıştır.

Buna karşılık, yine önceki bulgularla tutarlı olarak, tüm değerlendirmeler için dördüncü öyküye ait ortalamalar, hem evli hem de bekarlarda en düşük olarak bulunmuştur.

Ancak birinci ve ikinci öyküdeki bilgiler, evli ve bekarların doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk değerlendirmelerini farklı biçimde etkilemektedir. Evliler, bir ve ikinci öykülerdeki doyum düzeyini eşit olarak değerlendirirken, bekarlar, ikinci öyküdeki doyumunu, birinciden daha yüksek olarak değerlendirmişlerdir. İstikrar değerlendirmesinde birinci ve ikinci öykü açısından, evli ve bekarların ortalamaları farklı bir sıralama göstermektedir. Evliler birinci öyküdeki istikrarı, ikinci öyküden daha fazla olarak değerlendirilmişlerdir, ancak bekarlar, ikinci öyküdeki istikrarı, birinciden daha yüksek olarak kabul etmişlerdir. Benzer olarak, evliler, birinci öyküdeki bağlılığı ikinci öyküdeki bağlılıktan daha yüksek olarak kabul ederken, bekarlar için bunun tersi bir sıralama çıkmıştır. Mutluluk algısı yönünden iki grubun her öyküye ait ortalamaları aynı sıralamayı göstermektedir.

Diğer yandan, Çizelge 5'in sütun boyunca yapılan ikili karşılaştırma sonuçlarını gösteren sütununa bakıldığında, üçüncü ve dördüncü öykülerde, doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk değerlendirmeleri yönünden evliler ile bekarlar arasında anlamlı farklar olmadığı görülmektedir. Buna karşılık, evli denekler, birinci öyküdeki doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluğun tutarlı biçimde, bekar deneklerden daha yüksek olarak değerlendirmişlerdir. Diğer bir deyişle, bekarlar, koşulu, evlilere oranla daha az doyum verici, daha istikrarsız, daha az bağlılık getiren ve daha az mutluluk veren koşul olarak kabul etmişlerdir.

Sonuç = $KD < KD_{sec}$ koşulunu içeren ikinci koşulda, evli denekler, bekarlara oranla, bu evliliği daha doyum ve mutluluk verici olarak değerlendirmişlerdir. Bu koşulda, istikrar ve bağlılık değerlendirmesi yönünden evli ve bekarlar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

2. A'nın Seçeneklerine İlişkin Bulgular

Hatırlanacağı gibi, ölçekteki her öykünün 5. sorusunda deneklerden, A için en uygun seçeneğin hangisi olabileceğini belirtmeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplarla ilgili yüzdeler, Çizelge 6'da gösterilmiştir. Ancak araştırmaya temel olan öneriler çerçevesinde, evli ve bekar, kadın ile erkeklerin, A'nın hangi koşuldaki evliliğini daha sürekli olarak algıladıklarına bakılmış ve Çizelge 6 bu yaklaşıma göre hazırlanmıştır.

Çizelge 6. A'nın evliliğinin sürekli olup olmayacağı konusunda deneklerin tahmin yüzdeleri

		A evliliğini sürdürmeye yönelir.			
		1	2	3	4
Kadın	Öykü				
	Evli	1.00	.82	1.00	.00
	Bekar	1.00	.50	1.00	.00
	Evli	1.00	.82	1.00	.04
Erkek	Bekar	1.00	.50	1.00	.00

Çizelge 6'daki sonuçlara göre tüm denekler, 1. ve 3. öykülerdeki koşullarda, A'nın evliliğini sürdürmeye; 4. öyküde ise A'nın evliliğini bitirmeye yöneleceğini belirtmişlerdir (tüm farklar için $Z > 2.58$; $p < .01$). Buna karşılık, 2. öyküde, evli bekar farkı gündeme gelmektedir. Evli deneklerin çoğu A'nın evliliğini sürdürmeye yöneleceğini ileri sürdürmüşlerdir ($Z = 7.11$; $p < .01$) Benzer farklar, evli erkeklerle bekar erkekler, evli kadınlarla bekar kadınlar arasında da gözlenmektedir (tüm farklar için $Z = 7.11$; $p < .01$) Buna karşılık, evli erkeklerle evli kadınlar, bekar erkeklerle bekar kadınlar arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Diğer yandan, A'nın evliliğini sürdüreceği konusunda evli ve bekar kadınlar ile evli ve bekar erkekler arasındaki farklar da anlamlıdır (her iki fark için $Z = 3.56$; $p < .01$). Yani bekar kadınlara oranla evli kadınların çoğu; bekar erkeklerle oranla da evli erkeklerin çoğu, A'nın evliliğini sürdürmeye yöneleceğini ileri sürmüşlerdir. Buna karşılık, yine 2. öyküde, evli kadınlara oranla, bekar kadınların çoğu, evli erkeklerle oranla da bekar erkeklerin çoğu, A'nın evliliğini bitirmeye yöneleceğini tahmin etmişlerdir (her iki fark için $Z = 3.54$; $p < .01$).

3. A'nın Cinsiyetinin Tahminine İlişkin Bulgular

Önceki bölümde de belirtildiği gibi, her öyküden sonra deneklerden, A'nın cinsiyeti konusunda bir tahminde bulunmaları istenmiştir. Ne var ki, deneklerin bir bölümü her öyküde bu tahmini yapmazken, bir bölüme de, kadın ve erkek olarak belirtilen iki seçeneği de işaretlemiştir. Bu durum, önemli sayıda veri kaybına yol açtığından, öykü türü dikkate alınarak yapılması planlanan analizleri engellemiştir.

TARTIŞMA

Araştırmanın bulguları genel olarak incelendiğinde Şekil 1'in hücrelerinde belirtilen

koşullarda, kuramın doğurgularının desteklendiği görülmektedir. Buna göre, seçenekler için karşılaştırma düzeyi, elde edilen sonuçtan düşükse ve sonuç karşılaştırma düzeyine uygunsuzsa, ilişki doyum verici, istikrarlı, bağlılığı yüksek ve mutlu bir ilişki olarak değerlendirilmektedir. Buna karşılık, elde edilen sonucun, her iki karşılaştırma düzeyinin altında olması, doyumsuz, istikrarsız, bağlılığı düşük ve mutsuz bir ilişki değerlendirmesine yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, sonucun karşılaştırma düzeyine uygun, ancak, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında olduğu durumda, ilişki doyum verici olarak algılanmakla birlikte istikrarsız ilişki olarak da değerlendirilmektedir. Benzer olarak, sonucun karşılaştırma düzeyinin altında kalması ve seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olması, kuramın yordaması doğrultusunda, ilişkinin doyum düzeyinin düşük olarak algılanmasına neden olmaktadır. Buna karşılık, istikrar açısından bakıldığında, bu ilişki örüntüsünün de nispeten istikrarsız olarak değerlendirildiği göze çarpmaktadır.

Yine bu kapsam çerçevesinde, Çizelge 4'de gösterilen ortalamalar ile ikili karşılaştırma sonuçları dikkate alındığında, Şekil 1 (a)'daki örüntünün en yüksek bağlılık getiren koşul olduğu, buna karşılık, bağlılığın en düşük olduğu koşulun da Şekil 1 (d)'deki koşul olduğu görülmektedir. Ancak sonucun, karşılaştırma düzeyinin altında, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu koşulda bağlılığın, sonucun yalnız, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu koşula oranla daha yüksek değerlendirilmesi, ilişkinin sürekliliği ile eşlerin birbirlerine bağlı olmasının ya da sadık kalmasının çok yüksek binişiklik gösterdiğine işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, bu bulgular, ilişkinin sürekliliği ile sadakatın çoğu kez aynı anlamda kullanıldığını ve ilişki süresinin, genel olarak, sadakat derecesi olarak kabul edildiğini göstermektedir. Çünkü kuramın önerilerini destekleyen fark, 1. ve 2. öykünün istikrarlılık ortalamalarında değil, bağlılık ortalamalarındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Mutluluk değerlendirmesi açısından bakıldığında, Şekil 1 (a)'daki örüntünün en fazla; Şekil 1 (d)'deki örüntünün de en az mutluluk verici koşul olarak algılandığı görülmektedir. Buna karşılık, yine Şekil 1'in (b) koşulundaki mutluluk algısının (c)'de gösterilenden fazla olması, ilişkinin sağladığı mutluluk konusunda karar verme sürecini, sonuç ile karşılaştırma düzeyi arasındaki bağlantının etkilediğine işaret etmektedir.

Bulgulardaki ANOVA sonuçlarına bakıldığında, tüm değerlendirmeler için evli- bekar farkları olduğu anlaşılmaktadır. Çizelge 3'de gösterilen ortalamalar incelendiğinde, evli deneklerin, bekar deneklere oranla, doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk ortalamalarının daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Mantıksal olarak ele alındığında, evlilik ilişkisi için karşılaştırma düzeyi kavramının, evli olmayan bireylerde henüz tam anlamıyla yapılaşmadığı ileri sürülebilir. Yine de, insanların, bazı beklentilerinin ve bunlara dayalı standartlarının olması da doğaldır. Araştırmanın bulguları, bu standartların bekar denekler için nisbeten yüksek olduğuna işaret etmektedir. Yani evli ve bekar deneklerin farklı ortalamalara sahip olması, evli deneklerin karşılaştırma düzeylerinin bekar deneklerin standartlarından daha aşağıda olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Thibaut ve Kelley, bu konuyla bağlantılı sayılabilecek bir öneride de bulunmuşlardır. Buna göre bireyler, yüksek bedel-düşük ödül koşullarını yaşamaya başladıkları takdirde, engellenmeyle karşılaşacaklardır ve buna uyumun yollarından biri de karşılaştırma düzeyini aşağıya çekmektir (Thibaut ve Kelley, 1959). Araştırmanın bulguları bu çerçevede değerlendirildiğinde, bekar deneklerin daha düşük ortalamaya sahip olmaları, değerlendirme ölçütlerinin daha yüksek olmasının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Nitekim, yapılan çalışmalar, evlilik öncesi ilişkilerde yüksek bağlanıma doğru kaymaya karşılık, ayrılma aşamasında

bireysel yüklemelerin daha arttığını ve bağlanımın azaldığını göstermektedir (Cate ve ark., 1986; Lloyd ve Cate, 1985). Bu bulgular, evlilik ilişkisi kurmayan bireylerin, daha yüksek ölçütlere sahip olmaları nedeniyle, ayrılma aşamasında, bağlanımın çözülmesinin yaratacağı gerilimi azalttıkları şeklinde de yorumlanabilir. Diğer yandan, uyumsuz (distress) çiftlerle yapılan pek çok araştırmada, bu eşlerin, birbirlerinin olumsuz davranışları karşısında daha fazla nedensel yüklemeye çabasına girdiklerine işaret etmektedir (Fincham ve Bradbury, 1993) Dolaylı da olsa bu bulgular, olumsuz yaşantıların, karşılaştırma düzeyinde bir azalmaya yol açtığı ve bunun yarattığı rahatsızlıkla, bireylerin karşılaştırma düzeylerini yükseltme çabalarına girdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Ne var ki, literatürde, doğrudan bu sorunla ilgili çok az araştırma bulunmaktadır. Dolayısıyla, evli ve evli olmayan bireylerin bu yönlerden karşılaştırılmaları ilginç sonuçlar verebilir. Bu tür araştırmalar, evlilik doyumunu kavramının kuramsal çerçevesi yönünden de önemli ipuçları sağlayabilir.

Diğer yandan, Çizelge 6'daki sonuçlar incelendiğinde, sonucun, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında kaldığı koşulda, evli ve bekarların farklı yordamalarda bulunması, olası başka bir ilişki kavramının bekarlar için daha kolay gündeme geldiğine işaret etmektedir. Gerek bu bulgu, gerekse yukarıda değinilen bulgular gözönünde tutulduğunda, bekar ve evliler arasında seçenekler için karşılaştırma düzeyi yönünden de fark olabileceği ve evlilik ilişkisinin, temelde bunun azalmasında önemli bir rol oynadığı da ileri sürülebilir.

Bu yorumu destekleyen bir araştırmanın sonuçlarına göre, romantik ilişki ilerleyip bağlanım arttıkça eş (partner) olabilecek seçenek bireylerin değerlendirmesi değişmekte ve seçenek bireylerin değerinde azalma olmaktadır

(Johnson ve Rusbult, 1989). Yazarlar bu bulguyu, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin azalması olarak yorumlamışlardır.

Sonuç olarak, bulguların kuramın yordamalarını desteklediğini, bu konuda yapılan çalışmalarla tutarlı sonuçlar verdiğini söylemek mümkündür.

Kaynaklar

- Buunk, B. P., & Van Yperen, N. W. (1989). Social comparison, equality, and relationship satisfaction: Gender differences over a ten-year period. *Social Justice Research*, 3, 157-180.
- Cate, B. M., Huston, T. L., & Nesselroade, J. R. (1986). Premarital relationships: Toward a typology of pathways to marriage. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 4, 3-22.
- Drigotias, S. M., & Rusbult C. E. (1992). Should I stay or should I go? A dependence-model of breakups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 62-87.
- Esterberg, K. G., Moen, P., & Dempster, M. D. (1994). Transition to divorce: A life-course approach to women's marital duration and dissolution. *Sociological Quarterly*, 35, 289-307.
- Fincham, F. D., & Bradbury, T. N. (1993). Marital satisfaction, depression, and attributions: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 442-452.
- Johnson, D. J., & Rusbult, C. E. (1989). Resisting temptation: Devaluation of alternative partners as a means of maintaining commitment in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 967-980.

- Lloyd, S. A., & Cate, R. (1985). Attribution associated with significant turning points in premarital relationship development and dissolution. *Journal of Social and Personal Relationships*, 2, 419-436.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Psychology*, 16, 172-186.
- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal study of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 101-117.
- Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986). Predicting satisfaction and commitment in adult romantic involvements: An assessment of the generalizability of the investment model. *Social Psychology Quarterly*, 49, 81-89.
- Sabatelli, R. M. (1984). The marital comparison level index: A measure for assessing outcomes relative to expectations. *Journal of Marriage and the Family*, August, 651-662.
- Simon, R. L., Whitbeck, L. B., Conger, R. D., & Melby, J. N. (1990). Husband and wife differences in determinants of parenting: A social learning and exchange model of parental behavior. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 375-392.
- Swensen, Jr. C. H. (1973). *Introduction to interpersonal relations*. Glenview: Scott, Foresman
- Thibaut, J. W., & Kelley, H. H. (1959). *The social psychology of groups*. New York: John Wiley.

SUMMARY

EFFECTS OF SOCIAL EXCHANGE ON THE EVALUATIONS ABOUT MARRIAGE

Selim Hovardaoğlu*
Ankara University

The theory of interaction outcomes of Thibaut and Kelley (1959), tries to explain the interdependence in dyadic relationships. According to Thibaut and Kelley, satisfaction obtained from a relationship and dependence on satisfaction is comparison level and the standard for dependence is comparison level for alternatives.

Thibaut and Kelley (1959) made four basic predictions on the basis of these concepts:

1. If the payoff in the current relationship is higher than the general comparison level and comparison for alternatives, the relationship is satisfying and stable.

2. If the payoff in the current relationship is higher than general comparison level but lower than the comparison level for alternatives, this relationship is satisfying but unstable.

3. If the payoff in the current relationship is lower than general comparison level but higher than the comparison level for alternatives, this relationship is unsatisfying but stable.

4. If the payoff in the current relationship is lower than general comparison level and comparison level for alternatives, this relationship is unsatisfying and unstable.

In this study, for hypothetical marriage relationships having these four conditions, people's perceptions of satisfaction, stability, dependence, and happiness were investigated. Whether these perceptions change with respect to sex and marital

status are also examined. Of the 200 subjects, 50 were married females, 50 were married males, 50 were unmarried females and 50 were unmarried males. There were no age means differences between groups.

In the course of data gathering process, the following four vignettes were utilized:

(1) After stating that the persons A and B were married, the informations of payoff > comparison level for alternatives and payoff > comparison level were given; (2) After the same statement, the informations of payoff < comparison level for alternatives and payoff > comparison level were given; (3) following the same statement, the informations of payoff > comparison level for alternatives and payoff < comparison level were given; (4) again, after the same statement, the informations of payoff < comparison level and payoff < comparison level for alternatives were given. After each vignette, six questions, about the person A were asked. In the first four questions, the subjects' guesses about A's satisfaction, stability, dependency, and happiness in his/her marriage were measured on five-point scales (5: very; 1: not at all).

The fifth question asked to the subjects were about what person A should do in his/her marriage. The answers were classified in two major categories:

1. A tries to stay in his/her marriage relationship.
2. A tries to end his/her marriage relationship.

*Address for correspondence: Doç. Dr. Selim Hovardaoğlu A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü
Sıhhiye ANKARA

ANOVA results indicate that there are some differences between the conditions. Multiple comparisons (Tukey) showed that for satisfaction, stability, dependency and happiness questions, payoff > comparison level and payoff > comparison level for alternatives condition as the highest means among all the conditions. Payoff < comparison level and payoff < comparison level for alternatives condition on the other hand, lowest means for these measures. While the marriage in the comparison level for alternatives < payoff < comparison level condition was perceived as unstable but satisfying, comparison level < payoff < comparison level for alternatives condition was perceived as satisfying but unstable. There are also some differences between married and unmarried subjects. In general, in these four conditions there seems to be a tendency for the means of married subjects' perceptions of satisfaction, stability, happiness, and dependency to be higher than those for unmarried subjects.

Results also indicate that depending upon the conditions and marital status of subjects, there are some differences between two major categories of the

fifth question. In the payoff > comparison level and payoff > Comparison level for alternatives condition, all subjects rated that A would stay in his/her marriage. In the payoff < comparison level and payoff < comparison level for alternatives condition, all subjects rated that A would end his/her relationship. In the stable but unsatisfying and unstable but satisfying conditions, there were some differences between married and unmarried subjects. In both conditions, married subjects were in the opinion that A should stay in his/her relations.

In the sixth question, subjects were required to guess A's sex, but because of data loss, planned analysis could not be carried out.

The findings of this study support the predictions of the theory and point out to the fact that married and unmarried subjects can manifest differences in terms of both comparison level and comparison level for alternatives. In accordance, unmarried subjects' general comparison level and comparison level for alternatives tend to be higher than married subjects.